

Arweiniad ar gyfer arolygwyr wrth werthuso effeithiolrwydd diogelu

Tystiolaeth cyn-arolygiad

Bydd arolygwyr yn defnyddio ystod eang o dystiolaeth. Cyn yr arolygiad, mewn perthynas â diogelu a hyrwyddo lles, bydd yr Arolygydd Cofnodol yn ystyried:

- gwerthusiad diweddaraf yr ysgol
- ei gweithdrefnau diogelu ac amddiffyn plant
- adroddiad yr awdurdod lleol ar yr ysgol
- yr adroddiad arolygu blaenorol
- data ar agweddau ar ymddygiad fel gwaharddiadau
- polisiâu'r ysgol ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles, yn cynnwys y polisi amddiffyn plant
- gwybodaeth ysgrifenedig gan rieni neu bartneriaid eraill
- unrhyw gŵynion y gallai Estyn fod wedi'u derbyn
- ymatebion i'r holiaduron i ddisgyblion, yn arbennig yr ymatebion i gwestiynau ynglŷn â theimlo'n ddiogel, bwlio, gwybod gyda phwy i siarad os ydynt yn poeni, cadw'n iach a gwneud ymarfer corff yn rheolaidd
- ymatebion i'r holiaduron i rieni, yn enwedig y cwestiynau ynghylch anogaeth i fod yn iach a gwneud ymarfer corff, bod yn ddiogel a chael y cymorth ychwanegol ar gyfer unrhyw anghenion penodol
- ymatebion i holiaduron staff a llywodraethwyr, yn enwedig y cwestiynau sy'n cyfeirio'n uniongyrchol at weithdrefnau diogelu'r ysgol, rheoli ymddygiad disgyblion a delio â bwlio ac aflonyddwch.

Mae'n bwysig nad ydym yn rhannu sylwadau unigol o unrhyw holiadur â'r ysgol. Mae'r sylwadau o'r holiaduron i ddysgwyr a rhieni yn yr ardal dogfennau arolygu a dylid eu cadw'n gyfrinachol i'r tîm. Caiff sylwadau o'r holiaduron staff a llywodraethwyr eu cadw'n ddiogel yn ardal yr Arolygydd Cofnodol, a dylent aros yn gyfrinachol i'r Arolygydd Cofnodol.

Dylai arolygwyr roi ystyriaeth benodol i gyd-destun yr ysgol, yn cynnwys gwybodaeth am y canlynol, pan fydd ar gael:

- nifer y plant ar y gofrestr amddiffyn plant

- nifer y ffoaduriaid neu'r ceiswyr lloches
- nifer y plant y gofelir amdanynt
- gwaharddiadau a throsglwyddo disgyblion.

Pan fydd tystiolaeth cyn yr arolygiad yn nodi materion posibl o ran diogelu neu arfer wael o ran rheoli gan y darparwr, dylai arolygwyr ofyn am arweiniad gan Gyfarwyddwr Cynorthwyol eu sector a'r tîm diogelu. Pan ystyrir bod angen adrodd ar fater, rhaid cymhwyso ein polisi diogelu.

Cynllunio'r arolygiad

Dylai cyfrifoldeb am arolygu diogelu gael ei rannu gan bob aelod o'r tîm, ond yr arolygydd sydd â'r cyfrifoldeb, yn y pen draw. Gall yr Arolygydd Cofnodol ddyrannu tasgau penodol i unrhyw aelod o'r tîm, yn cynnwys yr arolygydd cymheiriaid a'r arolygydd lleyg. Gallai gwahanol arolygwyr fod yn gyfrifol am wahanol agweddau ar ddiogelu a hyrwyddo lles gan eu bod yn digwydd mewn mwy nag un dangosydd ansawdd, er enghraifft yn 2.1, 4.1 a 4.2 ac mewn agweddau ar arweinyddiaeth a rheolaeth ym Maes Arolygu 5 yn ogystal. Fel ym mhob arolygiad, mae arolygydd cofnodol yn cymryd cyfrifoldeb cyffredinol am gynnal yr arolygiad ac mae angen iddo/iddi fonitro gwaith yr arolygydd/arolygwyr sy'n arwain ar faterion yn ymwneud â diogelu a hyrwyddo lles dysgwyr, yn enwedig materion yn ymwneud ag amddiffyn plant.

Bydd pob ysgol yn cwblhau hunanwerthusiad cynhwysfawr mewn perthynas â diogelu ac amddiffyn plant cyn yr arolygiad. Bydd hyn yn darparu trosolwg defnyddiol o'r materion y mae angen eu hystyried wrth werthuso polisi a gweithdrefnau'r ysgol ar gyfer diogelu, gan gynnwys amddiffyn plant. Mae darparwyr yn rhydd i ddefnyddio unrhyw fodel diogelu ac amddiffyn plant addas y maent yn dymuno. Gellir gweld templed hunanwerthuso defnyddiol ar ein gwefan ac yn nogfen ganllawiau Llywodraeth Cymru, Cadw Dysgwyr yn Ddiogel (2020).

Pan fydd mater diogelu wedi cael ei godi am yr ysgol / UCD cyn arolygiad, bydd swyddog diogelu wedi amlygu'r darparwr gan ddefnyddio rhybudd ynghylch diogelu. Bydd y CydAr yn rhoi gwybod i'r Arolygydd Cofnodol am hyn a bydd yn gofyn iddo/iddi gysylltu â'r swyddog diogelu i gael rhagor o wybodaeth a chyngor. Gallai hyn gynnwys cwestiynau posibl a meysydd pellach i'w gwerthuso, sy'n gysylltiedig â'r materion diogelu a godwyd yn y rhybudd. Dylai Arolygwyr Cofnodol gynnwys sylw byr yn adran y FfF adrodd ar ddiogelu yn rhoi manylion am y camau a gymerwyd yn ystod yr arolygiad sy'n gysylltiedig â'r rhybudd ynghylch diogelu.

Bydd angen i'r arolygydd cofnodol ystyried pa mor effeithiol y mae'r ysgol wedi gwerthuso eu gweithdrefnau eu hunain ar gyfer diogelu a hyrwyddo lles. Bydd hyn yn helpu i bennu i ba raddau y mae polisiâu a gweithdrefnau diogelu yn cael eu rhoi ar waith yn briodol. Os nad yw'r ysgol yn lanlwytho gwerthusiad, dylai hyn fod yn destun pryder ynglŷn â pha mor drylwyr y mae'r ysgol yn gwerthuso'i gweithdrefnau ei hun, a

pha mor dda y mae arweinwyr yn hyrwyddo diwylliant diogelu'r ysgol. Yn sgil y gwerthusiad hwn, bydd angen i'r arolygydd cofnodol neilltuo amser i gasglu digon o dystiolaeth i gefnogi barnau'r tîm. Gallent gynnwys cwestiynau sy'n benodol i ddiogelu a hyrwyddo lles mewn cyfarfodydd gyda'r canlynol:

- y pennaeth neu'r prifathro / athro sydd â gofal
- cynrychiolydd/cynrychiolwyr o'r corff llywodraethol / pwyllgor rheoli
- staff
- rhieni
- disgyblion

Gallai arolygwyr drefnu cyfarfod â'r unigolyn dynodedig sydd â chyfrifoldeb am amddiffyn plant hefyd, os nad y pennaeth / prifathro / athro sydd â gofal ydyw.

Gweithgarwch arolygu

- Wrth arolygu ysgolion mewn perthynas â diogelu, bydd arolygwyr yn gwerthuso'r canlynol:
 - p'un a oes gan yr ysgol hunanwerthusiad cyfoes sy'n ystyried effeithiolrwydd ei dyletswyddau diogelu ac amddiffyn plant, gan gynnwys gweithgarwch diogelwch ar-lein, a pha mor dda y mae'n amlinellu cryfderau a meysydd i'w gwella
 - pa mor dda y mae'r ysgol yn gweithredu a monitro polisïau a gweithdrefnau er mwyn gwella'r modd y mae'n diogelu a hyrwyddo lles plant yn unol ag arweiniad statudol Llywodraeth Cymru a welir yn [Cadw Dysgwyr yn Ddiogel](#) (2020).
 - p'un a yw'r ysgol yn adrodd yn rheolaidd i uwch reolwyr a llywodraethwyr, a pha mor dda y mae'n defnyddio'i data a'i harfarniadau o ddiogelu am achosion yn yr ysgol, gan gynnwys achosion, ac agweddau ar, ddiogelwch ar-lein
 - p'un a yw pob un o staff yr ysgol yn glir ynglŷn â'u cyfrifoldebau a'r hyn y mae angen iddynt ei wneud i amddiffyn disgyblion a bod yr holl staff wedi cael hyfforddiant ar amddiffyn a diogelu plant, gan gynnwys dyletswyddau 'Atal'
 - p'un a yw'r holl gofnodion sy'n gysylltiedig â diogelu yn gyfoes, gan gynnwys achosion o fwlio honedig, ymyrraeth gorfforol, cyfeiriadau amddiffyn plant, recriwtio diogel a gwiriadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd, a hyfforddiant ar ddiogelu
 - p'un a oes dulliau cyson o reoli ac adrodd am achosion yn ymwneud â diogelu a materion rheoli ymddygiad yn yr ysgol, sy'n cael eu cefnogi gan bolisïau a gweithdrefnau clir, ac sy'n cynnwys rheoli achosion yn gysylltiedig â'r rhyngwyd a'r cyfryngau cymdeithasol
 - p'un a oes trefniadau addas i weithredu lle mae patrwm presenoldeb unrhyw ddisgybl yn destun pryder, a ph'un a yw'r ysgol yn monitro absenoldebau disgyblion ar gyfer y diwrnod ysgol cyfan neu ran ohono, ac yn gweithredu yn unol â hyn
 - pa mor dda y mae'r ysgol yn datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion o

ymddygiadau sy'n emosiynol niweidiol neu'n anniogel, er enghraifft meithrin perthynas amhriodol ar-lein, aflonyddwch, gwahaniaethu, bwlio yn gysylltiedig â rhagfarn ac eithafiaeth, yn unol â'u cyfnod datblygu

- p'un a oes trefniadau priodol ar gyfer datblygu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth disgyblion o sut i fod yn ddiogel ar-lein, ac sy'n cael eu cynnwys yn rheolaidd yng nghwricwlwm yr ysgol

Adrodd ar ddiogelu

Bydd arolygwyr yn adrodd ar b'un a yw trefniadau'r ysgol i gadw disgyblion yn ddiogel yn bodloni'r gofynion ac nid dynt yn destun pryder.

Dylent ystyried p'un a yw'n briodol disgrifio natur unrhyw gryfderau neu ddiffygion yn yr adroddiad, er enghraifft i leddfu pryderon rhieni.

Pan na fydd trefniadau yn bodloni'r gofynion, dylai arolygwyr fel arfer gynnwys argymhelliad i wella'r ddarpariaeth a bod yr ysgol / UCD yn mynd i'r afael â'r materion diogelu / lles a nodwyd yn ystod yr arolygiad. Ar ôl yr arolygiad, byddwn yn dosbarthu llythyr 'lles' i'r ysgol a'r awdurdod lleol i ofyn am sicrwydd eu bod yn mynd i'r afael â'r diffyg(ion) yn briodol.

Pan fydd arolygwyr yn barnu bod trefniadau diogelu mewn ysgolion a gynhelir ac UCDAu yn anghyflawn, yn aneffeithiol, yn methu cydymffurfio â gofynion statudol a/neu lle nad yw dysgwyr yn ddiogel, mae'n bwysig bod y materion hyn yn cael eu cofnodi'n briodol yn y FfF adrodd a'u dwyn i sylw'r darparwr. Pan fyddai datgelu union natur y pryderon hyn yn creu risgiau ychwanegol i les disgyblion, dylai arolygwyr gynnwys y datganiad canlynol yn y prif arfarniad ar gyfer maes arolygu 4:

'Nid yw trefniadau'r ysgol / UCD ar gyfer diogelu disgyblion yn bodloni'r gofynion, ac maent yn destun pryder difrifol.'

Pan fydd arolygwyr yn barnu na fyddai tynnu sylw at union natur pryder yn amlygu disgyblion i risgiau ychwanegol, gall arolygwyr gyfeirio at y pryder yn eu prif arfarniad ar gyfer maes arolygu 4. Er enghraifft, pan fydd pryderon ynglŷn â rheoli traffig ar safle ysgol, gall arolygwyr gyfeirio at hyn yn eu hadroddiad.

Dylai'r ACof ddosbarthu llythyr lles sy'n cynnwys manylion am union natur y pryderon ynghylch diogelu / lles. Bydd y Cydlynnydd Arolygu yn arwain yr ACof drwy'r broses ac yn trefnu i ddrafftio'r llythyr gyda'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol Priodol.

Lle mae materion yn **rhai mân** ac/neu yn **hawdd eu hunioni**, a lle nad ystyrir eu bod yn bwysig, nid oes angen sylw neu argymhelliad yn yr adroddiad arolygu terfynol. O ganlyniad, ni ddylai'r Arolygydd Cofnodol ddsbarthu llythyr lles i'r darparwr. Fodd bynnag, rhaid i'r Arolygydd Cofnodol sicrhau bod y pryderon yn cael eu codi, a bod cynlluniau i fynd i'r afael â nhw yn cael eu trafod gyda'r darparwr cyn gynted ag y bo modd.

Rhaid i'r Arolygydd Cofnodol sicrhau bod manylion am y pryderon yn cael eu cofnodi yn y FfF Adrodd, yn cynnwys unrhyw gamau a gymerwyd gan y darparwr i fynd i'r afael â nhw.

Mewn **ysgolion annibynnol** pan fydd trefniadau diogelu yn anghyflawn, yn aneffeithiol, yn methu â chydymffurfio â gofynion statudol a/neu lle nad yw dysgwyr yn ddiogel, mae'n rhaid i chi eu trafod yng nghyfarfod safoni'r tîm, a chynnwys sylw yn yr adroddiad. Yn yr achosion hyn, ni fydd yr ysgol yn bodloni gofynion safon 3 o reoliadau safonau Ysgolion Annibynnol, a chan ddibynnu ar natur y materion, efallai na fyddant yn cydymffurfio â rheoliadau yn safon 4. Pan na fodlonir safonau'n ymwneud â diogelu, byddwn ni'n dosbarthu llythyr lles i'r perchennog, wedi'i gopïo i Lywodraeth Cymru fel y rheoleiddiwr ar gyfer ysgolion annibynnol. Bydd Llywodraeth Cymru yn gofyn i'r ysgol ddarparu cynllun gweithredu.

Lle ceir pryderon difrifol ynglŷn â threfniadau diogelu mewn ysgol annibynnol, dylai'r ACof drafod y rhain gyda'r arweinydd sector a fydd yn cysylltu â'r tîm diogelu, y Cyfarwyddwr Cynorthwyol a Llywodraeth Cymru.